

Володимир Михайлович Сеньків,
методист лабораторії інноваційно-методичного
забезпечення розвитку освіти
Тернопільського комунального
методичного центру науково-освітніх
інновацій та моніторингу
м. Тернопіль, Україна

УДК 37.018.43[004+621/122]

РОЛЬ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ У ФОРМУВАННІ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ОБДАРОВАНИХ УЧНІВ

Проанализированы условия предрасположенности одаренных учащихся к формированию личностной коммуникативной компетентности в социальной сети и разработаны механизмы виртуального моделирования качественного интеллектуального общения на основании практического опыта работы Клуба одаренных учащихся Тернополя.

Ключевые слова: *Коммуникативная компетентность, виртуальное общение, одаренный ученик, социальная сеть, клуб одаренных учащихся.*

The gifted students' predisposition to the formation of personal communicative competence in social network are analyzed, the mechanisms of virtual simulation of intellectual quality communication on the basis of practical experience of the Ternopil Club of Gifted Children are worked out.

Key words: *communicative competence, virtual communication, a gifted student (pupil), social network, the Club of Gifted Children.*

Оцінка ефективності проектування життєтворчої моделі особистісного розвитку обдарованого учня не можлива в наш час без урахування фактору його взаємодії з віртуальним інформаційним середовищем, що є невід'ємною частиною повсякденного життя абсолютної більшості підлітків та молодих людей. Таке середовище значною мірою відповідає специфічним запитам обдарованої дитини. По-перше, створює майже унікальні можливості оперативного задоволення будь-якого пізнавального інтересу як через пошукові програми, так і в процесі інтерактивного спілкування. По-друге, володіє потенціалом для знайомства обдарованого учня із схожими людьми, що відбувається відносно рідко у реальному житті, це сприяє подоланню або принаймні коригуванню комплексів і фобій у загальній комунікації. По-третє, створює плацдарм для тренінгового оволодіння різноманітними соціальними ролями згідно з добровільно обраними легендами, розвиває творчу активність у спілкуванні. Тож, як це не парадоксально виглядає на перший погляд, віртуалізація спілкування за умов його різноманітності та постійного чергування з контактним спілкуванням сприяє розвитку комунікативної компетентності, а в кінцевому підсумку і соціалізації обдарованих учнів.

Н. Лук'янчук та Н. Климова розглядають «комунікативну компетентність старшокласника як складне

утворення, що включає в себе здатність установлювати і підтримувати необхідні контакти з іншими людьми (однокурсниками, педагогами, соціумом), маючи певну сукупність знань, умінь і навичок, що забезпечують ефективно спілкування; ситуативну адаптивність; вільне володіння вербальними і невербальними засобами соціальної поведінки та розгорнуту рефлексію» [4, С. 92]. О. Бодрик на основі аналізу тематичних напрацювань у вітчизняній науці виокремлює такі складові комунікативної компетентності: зорієнтованість у різноманітних ситуаціях спілкування, заснована на знаннях і життєвому досвіді індивіда; спроможність ефективно взаємодіяти з оточенням за постійної видозміни психічних станів, міжособистісних стосунків і умов соціального середовища; адекватна самооцінка молодої людини, власного психологічного потенціалу, зокрема здібностей до ситуативного і постійного комунікативного партнерства; готовність і вміння будувати контакт з людьми; внутрішні засоби регуляції комунікативних дій; знання, вміння і навички конструктивного спілкування; внутрішні ресурси, необхідні для побудови ефективної комунікативної дії у визначеному колі ситуацій міжособистісної взаємодії [1, С. 63].

Порівняння результатів досліджень Л. Туришевою особливостей психології спілкування обдарованих учнів [6] та М. Кадемією основних характеристик

Інтернет-комунікації [2], представлено в табл. 1, дає підстави стверджувати про різновекторність впливу віртуального середовища на реалізацію творчого потенціалу особистості обдарованого учня.

Аналізуючи доцільність розгляду проблеми впливу мережевої Інтернет-комунікації на формування спілкувальної соціокультури обдарованого школяра в контексті Концепції впровадження медіа-освіти в Україні [3], О. Мокрогуз популяризує, зокрема, такі її форми, як напрацювання факультативних медіаосвітніх програм для підлітків; активізація гурткової роботи, фото-, відео-, анімаційних студій для активізації учнівської творчості медіаосвітнього спрямування [5].

Мета статті – розкрити суть досвіду науково-дослідницької лабораторії якості навчання та обдарованої дитини при Тернопільському комунальному методичному центрі науково-освітніх інновацій та моніторингу з використання соціальних мереж у створенні можливостей для формування комунікативної компетентності обдарованих старшокласників та обґрунтувати доцільність його популяризації.

Структурними суб'єкт-суб'єктами одиницями реалізації означеного досвіду та налагодження продуктивної мережевої комунікації є, з одного боку, лабораторія якості навчання та обдарованої дитини (ЛЯНОД), а з іншого – Клуб обдарованих школярів Тернополя (КОШТ), що налічує приблизно 900 членів. Принципами такої мережевої співпраці означено дитиноцентризм, увагу та повагу до кожної особистості, зокрема спрямованість на формування адекватної самооцінки обдарованих учнів у процесі інтелектуального пізнання, креативної самореалізації та самопроекування індивідуальної траєкторії життєтворчості.

В основу формування комунікативної компетентності членів клубу через соціальні мережі покладено креативний діалог, кооперативну співпрацю та взаємооцінку.

Основним середовищем Інтернет-комунікації обрано соціальну мережу «У контактах», як найбільш популярну серед підлітків та шкільної молоді, доступну і яскраву. Це підтверджують результати соціодосліджень серед членів КОШТу – більшість надає перевагу мережі «У контактах». Налагодження продуктивної мережевої комунікації має декілька етапів.

1. Формування персонального складу клубу

Членство у КОШТі визначається двома головними вимогами – реєстрацією на сторінці клубу та участь хоча б в одному із його заходів. Реєстрація може бути наслідком різновекторних дій учасників Інтернет-комунікації: приєднання до мережевої спільноти з боку самого охочого старшокласника; пошуку зацікавлених суб'єктів адресно-цільовим (через вивчення внутрішньошкільної документації, дослідження результатів участі в олімпіадах, конкурсах) та точковим методами (вивчення кола друзів, інтересів, сфер спілкування в мережі).

Такий підхід має одразу декілька позитивних моментів. З одного боку, він будується на природності та свідомості вибору обдарованими учнями альтернативних форм пізнавальної діяльності та інтелектуального спілкування. З іншого – підвищує самозначущість юної особистості в контексті цінності спілкування з нею для авторитетних дорослих, не заангажованих у негативному досвіді спілкування обдарованого підлітка, а отже, створює ауру для комунікації та формування комунікативних якостей.

Означений підхід забезпечує також можливість дорослому куратору спілкування (висловлюючись комп'ютерно-мережевою мовою, адміністратору чи модератору комунікації) ознайомитися з особливостями внутрішнього світу адресата, виробити стратегію спілкування з урахуванням сфери пізнавальних інтересів та особистих характеристик. Це є корисним під час очного знайомства і спілкування в малих групах – так званих кастингів альтернативних олімпіад, коли юних комунікантів незмінно вражає глибока обізнаність нового дорослого щодо їхніх особистісних переваг і проблем, а це означає повагу до індивідуальності, яка є винятково важливою, насамперед для обдарованих учнів.

Під час перетворення «мережевих» відкриттів куратора на живу практику спілкування яскраво намічається його проектувально-фасилітаційна роль у формуванні комунікативної компетентності юного колеги. По-перше, він на власному прикладі демонструє алгоритм рівноправного, позитивного та продуктивного міжособистісного спілкування. По-друге, ненав'язливо спрямовує комунікацію партнера на використання його ефективних внутрішніх резервів.

Таблиця 1

Вияв особливостей психології обдарованих учнів у продуктивній Інтернет-комунікації

Особливості психології спілкування обдарованих учнів	Характеристики Інтернет-комунікації
Самостійність, соціальна автономність, егоцентризм	Анонімність, невидимість і відчуття безпеки, ефект вільного спілкування, можливості для задоволення конструктивних і деструктивних потреб
Перфекціонізм, прагнення до творчості	Однотимчасне конструювання власної віртуальної особистості й образу співрозмовника з домислюванням деталей за відсутності необхідної інформації та відповідно до власних ідеалів
Змагальність	Можливість тверезо оцінювати конкурсну ситуацію за умов обмеженого сенсорного переживання

2. Підготовка до інтелектуальних заходів у клубі

Практично кожен такий захід супроводжується попередньою комунікацією в мережі. Потенційні учасники інтерактивно («лайками», коментарями) реагують на графік, правила, регламент, колег по змаганням, дрес-код, фактично обговорюючи їх, при тому висловлені оцінки та пропозиції неодмінно розглядаються і здебільшого враховуються. За таких умов вирішальне значення має приватне спілкування, якщо йому надає перевагу юній адресат. Завдяки цьому останній навчається чітко розмежовувати організаційну (так би мовити, «протокольну») та емоційну сфери спілкування – «спільне» і «своє».

3. Індивідуальне обговорення проведених інтелектуальних заходів

Ідеться про олімпіади, конкурси, ігри, круглі столи, тренінги, майстер-класи), організовані спільно ЛЯНОДом і КОШТом. У такому обговоренні є декілька основних напрямів. *По-перше*, відбувається обмін загальними враженнями, що становить етикетну підготовку до основної частини розмови. *По-друге*, адресат має нагоду висловити зауваження й пропозиції щодо проведення інтелектуальної зустрічі чи змагання, що забезпечує розвиток критичного мислення як запоруки конструктивного, а це означає і цікаве спілкування для обох сторін. *По-третє*, предметом обговорення є конкурентоспроможна успішність адресата, можливості подолання виниклих проблем. На цьому етапі залишається пріоритетною індивідуальна, приватна форма Інтернет-комунікації адресата й куратора, оскільки останньому юній конкурсант довіряє поки що більше, порівняно з недавніми суперниками-ровесниками, і на приватних зразках надалі відпрацьовуються моделі ширшого, публічного спілкування. Окрім того, приватне спілкування з авторитетним дорослим формує в учня прагнення до етикетно виваженої, стилістично, орфографічно й пунктуаційно грамотної мережевої комунікації.

1. Спілкування в ситуативних та постійних чат-групах за інтересами

З одного боку, такі групи мають суто організаційний характер – об'єднати охочих до обговорення конкретної пізнавальної або клубної проблеми. Таке спілкування дозволяє обдарованим учням висловити соціумно ціннісні пропозиції, оцінити в порівняльному аспекті їх важливість, виробити в собі вміння прислухатися до конструктивних ідей співрозмовників-ровесників, підтримувати і розвивати їх. З іншого боку, зазначена комунікація вводить її учасників у нову ситуацію спілкування з підсвідомим використанням мимовільно засвоєних на попередніх етапах алгоритмів. Як показують внутрішньоклубні дослідження, на цьому етапі три чверті інтровертних комунікантів демонструють конкурентоспроможні моделі оперативного креативного спілкування, долаючи попередні комплекси та фобії.

2. Формування та вдосконалення дизайну Інтернет-комунікації

Цей етап передбачає змістове та наочне наповнення стіни клубної сторінки, окремих спільнот, їх

фото-, аудіо- та відео супровід. Звісно, цей етап реалізується паралельно з попереднім, однак в логічній ніші він набуває виняткового значення. По-перше, оригінальне, яскраве наповнення сторінки націлює на таке ж спілкування. По-друге, воно містить сприйнятну інформацію і створює позитивну ауру для обміну думками. На стіні традиційно вміщуємо неповторювані привітання членів КОШТу з Днями народження та іншими важливими подіями, що є поєднанням словесних портретів-характеристик та віртуальних презентацій; анонси нових заходів, значущі для клубу новини, неодмінно супроводжуючи їх самостійно підібраними або створеними логотипами та іншими видами образної інформації. У такий спосіб привчаємо й учнів до образності прикладів для аргументації власних думок як важливої складової комунікативної компетентності. У спільнотах важливе місце займають фотосесії та відеосеріали на основі проведених заходів із дотепними коментарями членів клубу. На цьому етапі учні креативно долучаються до створення атмосфери спілкування. Вони створюють спільноти, поповнюють у різний спосіб інформаційно-образну базу мереженого спілкування.

3. Участь у мережевих соціодослідженнях та соціоакціях

Члени клубу активно реагують на прогностичні голосування щодо переможця в наступних альтернативних олімпіадах чи конкурсах, оцінюють у «настінних» опитуваннях рейтинг конкретних інтелектуальних заходів чи форм роботи, впливають на дії клубного самоврядування, відгукуються на соціальні ініціативи (наприклад, акції милосердя), поширювані в мережах. Такі форми сприяють становленню аксіологічної складової продуктивного спілкування обдарованих підлітків.

4. Моделювання нових інтелектуальних зустрічей, програми діяльності клубу

На цьому етапі члени КОШТу стають у мережі ініціаторами та повноправними господарями на сторінці клубного мережевого спілкування. Вони розміщують самостійно підготовлені відеоінтерв'ю з колегами та цікавими особистостями, виконують функції адміністраторів спільнот, а це означає – навчають новобранців за белл-ланкастерською системою раніше засвоєних алгоритмів спілкування, обговорюють концептуальні засади («ідеологію», за висловом одного з КОШТ'ян) діяльності клубу, планують нові заходи, формують банк запитань, готують сценарії. За появи нових модераторів куратор-дорослий набуває нової ролі консультанта, морального авторитету у вирішенні суперечливих питань.

Важливою особливістю формування комунікативної компетентності обдарованих учнів, зокрема членів КОШТу, в соціальній мережі полягає в тому, що Інтернет-комунікація є лише попереджувальною моделлю, апробаційним майданчиком для відкритого контактного міжособистісного спілкування, що стає оперативнішим, конструктивнішим, більш етикетним, оскільки деталі відпрацьовано на рівні мережі.

Тоді у відкритій комунікації на перше місце виходять рефлексивна емоція задоволення від ефективного міжособистісного спілкування і продукування взаємоприйнятних ідей, що й складає «акме» комунікативної компетентності креативних старшокласників.

Проведена апробація дає підстави зробити відповідні висновки.

1. Віртуальна комунікація є своєрідною «втечею» обдарованих учнів від реальних життєвих проблем, спробою самостійно сформувати систему цінностей та ідеалів.

2. Щоб запобігти примітивізації спілкування обдарованих учнів, зумовленої законами віртуальної реальності, доцільно спрямувати його на створення спільнот «собі подібних», які б допомогли налагодити і безпосереднє живе спілкування.

3. Наявність у таких спільнотах кураторів-фасилітаторів з авторитетних дорослих, незаангажованих на негативному комунікативному досвіді підлітків, сприятиме формуванню індивідуальних траєкторій комунікативної компетентності обдарованих старшокласників, побудованої на спроможності ефективно взаємодіяти з оточенням за постійної видозміни психічних станів, міжособистісних стосунків і умов соціального середовища.

Перспективи дослідження вбачаємо в інтегруванні напрацьованого досвіду в загальну систему медіаосвіти в регіоні та Україні.

Використані літературні джерела

1. Бодрик О. О. Особливості формування комунікативної компетентності обдарованих дітей з інформатики / О. О. Бодрик // Освіта та розвиток обдарованої особистості. – 2013. – № 5. – С. 60–65.

2. Кадемія М. Ю. Інформаційно-комунікаційні технології навчання: Термінологічний словник / М. Ю. Кадемія. – Вінниця: ТОВ «ЛАНДО ЛТД», 2009. – 212 с.

3. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ispp.org.ua/news/44.htm>.

4. Лук'яничук Н. В., Климова Н. А. Віртуальна комунікація у формуванні комунікативної компетентності обдарованих старшокласників / Н. В. Лук'яничук, Н. А. Климова // Наукові записки. – 2013. – № 3. – С. 90–95. – (Серія: Педагогіка).

5. Мокрогуз О. П. До питання запровадження медіаосвіти в школі / О. П. Мокрогуз // Наукові записки. – 2013. – № 3. – С. 95–102. – (Серія: Педагогіка).

6. Турищева Л. В. Особливості роботи з обдарованими дітьми / Л. В. Турищева // Початкове навчання та виховання, – 2010. – № 1. – С. 20.

